Фінансове право

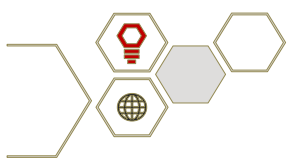
УДК 347.73:[336.711:339.746]“364”

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17494738>**Правове регулювання валютних правовідносин****Спаскіна Катерина Олегівна,**

Студентка 3 курсу, 8 групи, факультет адвокатури,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Харків, Україна, <https://orcid.org/0009-0001-3407-9891>

Прийнято: 21.10.2025 | Опубліковано: 31.10.2025

Анотація: Метою дослідження є оцінка ефективності функціонування сучасної системи валютного нагляду в Україні та виявлення її особливостей у контексті внутрішніх та зовнішніх викликів. Для досягнення мети застосовано комплекс методів наукового пізнання, зокрема порівняльний та системний аналіз, юридичну інтерпретацію та узагальнення практики застосування чинного законодавства. Дослідження охоплює аналіз нормативно-правових актів України, рішень Національного банку України (НБУ), законодавства Європейського Союзу (ЄС) та міжнародних договорів у сфері валютного регулювання. У роботі визначено, що валютні правовідносини поєднують публічно-правові та приватноправові елементи, регулюються нормами права та здійснюються за участю фізичних і юридичних осіб, а також державних органів із спеціальними повноваженнями, зокрема НБУ. Проаналізовано еволюцію національної системи валютного регулювання, включаючи лібералізаційні процеси, впровадження моделі валютного нагляду та обмеження свободи валютних операцій, спричинені воєнною агресією РФ. Виявлено ключові проблеми, зокрема нестійкість правового режиму, відсутність нормативного визначення поняття «валютні правовідносини»,

недостатньо врегульоване співвідношення повноважень НБУ щодо контролю і ринкових свобод, а також потребу вдосконалення механізмів регулювання валютних операцій з урахуванням інтеграційного курсу України та міжнародних стандартів. Запропоновано науково обґрунтоване визначення валютних правовідносин, яке відображає їх комплексний характер і поєднання цивільних, фінансових та адміністративних аспектів, а також роль державного регулятора у забезпеченні стабільності фінансової системи. Наукова новизна дослідження полягає у формулюванні комплексного визначення валютних правовідносин та обґрунтуванні механізмів державного впливу, що забезпечують баланс між контролем і ринковою свободою. Результати дослідження мають практичне значення для вдосконалення законодавства та підвищення ефективності інтеграції України у світовий фінансово-економічний простір.

Ключові слова: валюта, валютні правовідносини, валютне регулювання, НБУ, воєнний стан.

Legal regulation of currency relations

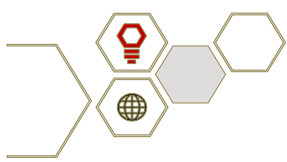
Katerina Spaskina,

Student of the 3rd course of the 8th group, Faculty of the Advocacy,

Yaroslav Mudryi National Law University,

Kharkiv, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0001-3407-9891>

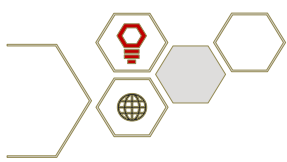
Abstract: The aim of the study is to assess the effectiveness of the modern currency supervision system in Ukraine and to identify its specific features in the context of internal and external challenges. To achieve this goal, a set of scientific research methods was applied, including comparative and systemic analysis, legal interpretation, and generalization of the practice of applying current legislation. The study covers an analysis of Ukraine's legal and regulatory acts, decisions of the

National Bank of Ukraine (NBU), European Union (EU) legislation, and international treaties in the field of currency regulation. The study establishes that currency relations combine public-law and private-law elements, are regulated by legal norms, and involve participation of individuals, legal entities, and state authorities with special powers, including the NBU. The evolution of the national currency regulation system has been analyzed, including liberalization processes, the implementation of a currency supervision model, and restrictions on currency operations caused by the Russian Federation's military aggression. Key problems have been identified, including the instability of the legal framework, the absence of a normative definition of "currency relations," insufficiently regulated balance between NBU powers regarding control and market freedoms, and the need to improve mechanisms for regulating currency operations considering Ukraine's integration course and international standards. A scientifically grounded definition of currency relations is proposed, reflecting their complex nature and the combination of civil, financial, and administrative aspects, as well as the role of the state regulator in ensuring the stability of the financial system. The scientific novelty of the study lies in the formulation of a comprehensive definition of currency relations and the substantiation of state intervention mechanisms that ensure a balance between control and market freedom. The results of the study have practical significance for improving legislation and enhancing the effectiveness of Ukraine's integration into the global financial and economic space.

Keywords: currency, currency relations, currency regulation, NBU, martial law.

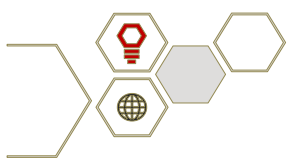
Постановка проблеми. Валютні правовідносини є специфічним видом суспільних відносин, що виникають у сфері обігу грошових коштів та валютних цінностей, поєднуючи публічно-правові та приватноправові елементи. Вони регулюються нормами права та здійснюються за участю фізичних і юридичних осіб, а також державних органів зі спеціальним статусом, зокрема Національного банку України. З 2018 року Закон України

«Про валюту і валютні операції» від 21.06.2018 № 2473-VIII зазнав численних змін, спрямованих на лібералізацію валютного регулювання та наближення до міжнародних стандартів. Протягом цього періоду було внесено понад 20 змін, що свідчить про динамічний розвиток нормативно-правової бази у цій сфері. Зокрема, з 4 квітня 2022 року було скорочено граничний строк розрахунків за зовнішньоекономічними операціями зі 365 днів до 90 календарних днів. Незважаючи на значні кроки у лібералізації валютного регулювання та наближенні до міжнародних стандартів, національна система залишається вразливою до зовнішніх і внутрішніх викликів, що проявляється у нестабільності правового режиму та відсутності нормативного визначення поняття «валютні правовідносини».

Наукове дослідження цієї проблеми є важливим для формування ефективного механізму правового регулювання, який забезпечував би стабільність фінансової системи, баланс між державним контролем і ринковими механізмами, а також гармонізацію національного законодавства з міжнародними стандартами.

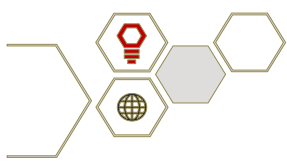
Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях правового регулювання валютних відносин в Україні особливе значення набуває методологія, яка визначає логіку пізнавального процесу. Вона дозволяє систематизувати накопичений досвід, підвищити його ефективність та сформулювати практичні рекомендації щодо застосування отриманих знань у сучасних умовах. Питання правового регулювання валютних правовідносин вивчали такі науковці: Є.О. Алісов, Д.В. Прокопенко, С.В. Кочура, Л.М. Кравченко, Ю.С. Романович, А.Ю. Лисицин, А.Ж. Харатян, О.С. Шевчик, К.А. Мякота, С.В. Гетьман, Л.В. Товкун та інші. Міжнародний контекст підкріплюють документи ЄС: Регламент (ЄС) № 974/98 про введення євро як законного платіжного засобу, Регламент (ЄС) 2021/1230 про трансакції в євро, Регламент (ЄС) 2018/1672 про контроль готівки та Регламент (ЄС) 260/2012 щодо єдиної зони платежів у євро (SEPA). Ці акти формують правову основу

валютних відносин у ЄС і можуть слугувати орієнтиром для аналізу регулювання валютних правовідносин в Україні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз сучасного стану правового регулювання валютних правовідносин в Україні свідчить про значний прогрес у формуванні нормативної бази та наближенні національного законодавства до міжнародних стандартів. Разом із тим залишаються невирішеними ключові аспекти. Зокрема, відсутнє чітке визначення поняття «валютні правовідносини», що створює правову невизначеність у судовій практиці та регуляторній діяльності: без чіткого законодавчого визначення виникають різночитання щодо того, які операції підпадають під валютне регулювання, що ускладнює захист прав учасників ринку та ускладнює застосування санкцій за порушення валютного законодавства. Крім того, недостатньо досліджено оптимальне співвідношення повноважень Національного банку України між контролем і забезпеченням ринкової свободи, а система валютного регулювання залишається нестійкою та недостатньо гнучкою у відповідь на зовнішні та внутрішні виклики, що підвищує ризики для фінансової стабільності та ефективності державної політики. Вивчення зазначених питань є вкрай важливим для підвищення ефективності державної валютної політики, забезпечення фінансової стабільності та правової визначеності національного валютного ринку. Метою дослідження є розроблення науково обґрунтованого визначення поняття «валютних правовідносин», оцінка ролі НБУ у балансуванні державного контролю та ринкових свобод, а також пропозиції щодо вдосконалення механізмів регулювання валютних операцій з урахуванням інтеграційного курсу України та міжнародних стандартів.

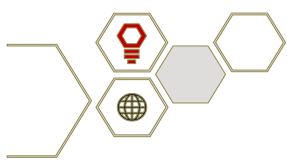
Формулювання цілей статті (постановка завдання). Для досягнення поставленої мети у статті вирішуються такі завдання: аналіз існуючих наукових підходів до визначення поняття «валютні правовідносини»; дослідження правової природи валютних відносин, включно з поєднанням

цивільних, фінансових та адміністративних елементів, а також участю державних органів, зокрема НБУ; виявлення проблемних аспектів сучасного валютного регулювання в Україні та оцінка впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на його стабільність; розроблення наукового обґрунтування пропозиції щодо вдосконалення законодавчого забезпечення валютних правовідносин і механізмів валютного нагляду для досягнення балансу між державним контролем та ринковою свободою.

Наукова новизна статті полягає у формулюванні власного визначення поняття «валютні правовідносини», що дозволяє впорядкувати теоретичні підходи до валютного регулювання та має значення для розвитку теорії фінансового права, оскільки забезпечує чітку правову основу для аналізу та практичного застосування норм валютного законодавства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Правовідносини становлять особливий різновид суспільних відносин, які виникають у результаті спільної діяльності людей та регулюються нормами права. Їх поява зумовлена соціально-економічними, політичними та іншими потребами, що потребують юридичного оформлення й захисту з боку держави. Водночас, держава не створює нові суспільні відносини, а лише впливає на вже існуючі, сприяючи розвитку прогресивних тенденцій або обмежуючи негативні явища шляхом правового регулювання. Кожна галузь права має свій предмет регулювання, яким є певні види правовідносин. У сфері обігу валютних цінностей виникають, змінюються та припиняються специфічні економічні зв'язки, що мають особливе значення для забезпечення стабільності держави. Оскільки такі відносини невіддільно пов'язані з рухом валютних цінностей, вони отримують правове оформлення через систему компетентних органів, уповноважених законом. Таким чином формуються валютні правовідносини як різновид суспільних відносин, врегульованих нормами валютного законодавства. Разом із тим аналіз чинного законодавства України свідчить,

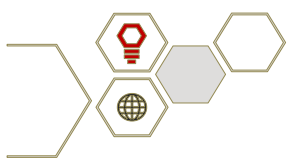

що нормативне визначення поняття «валютні правовідносини» наразі відсутнє [1, с. 134-136].

На думку Д.В. Прокопенка, валютні правовідносини становлять особливу категорію суспільних відносин, що регулюються нормами права та виникають між суб'єктами господарювання у сфері руху грошових коштів і валютних цінностей. Їх функціонування гарантується примусовим механізмом держави, що проявляється у специфічному правовому режимі. До характерних рис таких відносин належить те, що вони формуються на етапах запровадження в обіг, використання та припинення обігу грошей і валютних активів; мають визначене правове призначення; їх учасниками виступають не лише фізичні та юридичні особи, а й суб'єкт зі спеціальними владними повноваженнями – Національний банк України (далі – НБУ), який прямо або опосередковано залучений у ці процеси та виконує роль арбітра у реалізації державної монетарної політики [2].

С.В. Кочура валютні правовідносини визначає як комплексну систему заходів, що здійснюються уповноваженими державними чи міждержавними органами з метою реалізації основних завдань валютної політики через правове врегулювання валютних операцій та визначення режиму функціонування національної валюти [3, с. 53].

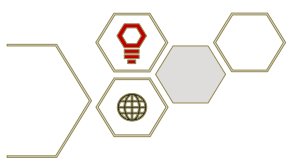
Ю.С. Романович у своєму дослідженні наводить міркування таких науковців, як А.Ю. Лисицин, А.Ж. Харатян, О.С. Шевчик та зазначає таке. А.Ю. Лисицин пропонує відносити до валютних відносин лише ті суспільні зв'язки, які безпосередньо відповідають визначенню валютної операції. Однак з цією позицією важко погодитися з кількох причин. По-перше, це означало б тотожність понять «валютна операція» та «валютне відношення», що спричинює надмірне дублювання термінів. По-друге, такий підхід виключає з-під регулювання значний пласт суспільних відносин, зокрема речові відносини, пов'язані з обігом валютних цінностей. У свою чергу, А.Ж. Харатян вважає, що валютні правовідносини мають подвійний характер,

поєднуючи цивільні та фінансово-адміністративні правовідносини. За його визначенням, будь-які суспільні відносини набувають статусу валютних, якщо на будь-якій стадії їх розвитку присутня іноземна валюта. О.С. Шевчик підкреслює, що одночасне поєднання публічного та приватноправового характеру є специфічною ознакою валютних правовідносин, що відрізняє їх від інших видів правових відносин [4, с. 49].

Проблемним питанням залишається відсутність у законодавстві нормативного визначення поняття «валютні правовідносини», що ускладнює правозастосовну практику та створює підґрунтя для тлумачень. Подолати цю прогалину можливо шляхом закріплення у валютному законодавстві уніфікованого визначення, яке б відображало комплексний характер таких відносин, їх публічно-приватну природу та участь у них як фізичних і юридичних осіб, так і державних органів. На основі наукових досліджень варто визначити власне визначення «валютних правовідносин». Це особлива категорія суспільних відносин, що виникають у сфері обігу грошових коштів та валютних цінностей, регулюються нормами права та здійснюються за участю фізичних і юридичних осіб, а також державних органів з спеціальним статусом, зокрема НБУ, з метою реалізації державної валютної політики, правового оформлення валютних операцій та забезпечення стабільності національної валюти. Вони поєднують приватноправові та публічні елементи, охоплюючи цивільні, фінансові та адміністративні відносини, і набувають статусу валютних у випадку участі іноземної валюти на будь-якій стадії їх розвитку.

Валютні відносини у сфері грошових операцій, валютного регулювання та нагляду в Україні мають чітке правове закріплення та регламентуються Конституцією України, ЗУ від 21.06.2018 р. № 2473-VIII, ЗУ від 16.04.1991 р. № 959-XII, ЗУ від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР, ЗУ від 20.05.1999 р. №679-XIV, Указом ПУ від 24.02.2022 р. №64/2022, Постановами Правління НБУ від від 02.01.2019 р. № 1, 24.02.2022 р. № 18, від 02.01.2019 № 1, від 02.01.2019 № 2,

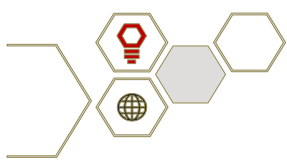
від 02.01.2019 № 3, від 02.01.2019 № 5, іншими законами, а також відповідними нормативно-правовими актами НБУ та Кабінету Міністрів України (далі – КМУ). Нормативно-правове підґрунтя функціонування валютної системи визначає засади проведення валютних операцій, окреслює права та обов'язки суб'єктів господарювання та уповноважених установ, а також встановлює відповідальність за порушення валютного законодавства.

Відповідно до ст. 99 Основного Закону конституційні основи регулювання валютних правовідносин закріплені у положеннях, що визначають існування єдиної грошової одиниці в Україні. Вони встановлюють виключні повноваження НБУ щодо здійснення грошової емісії та реалізації державної валютної політики [5].

Ключовим актом у цій сфері є ЗУ від 21.06.2018 р. № 2473-VIII, який не лише унормовує основи здійснення валютних операцій, але й визначає компетенцію державних органів у питаннях валютного регулювання та нагляду. Відповідно до нього, валютне регулювання розглядається як діяльність НБУ, а у визначених законом випадках – КМУ, спрямована на регламентацію проведення валютних операцій суб'єктами валютних відносин та уповноваженими установами [6]. Такий підхід відображає прагнення до встановлення балансу між державним контролем і ринковою свободою в сфері обігу валютних цінностей [7, с. 78-81].

Після 2014 р. Україна обрала євроінтеграційний напрям розвитку, що супроводжувався укладенням відповідних угод із країнами Європи. Своєю чергою, це стало відправною точкою нового етапу трансформації національної системи валютного регулювання, ключові зміни якої були закріплені у сформованій нормативно-правовій основі, зокрема в ЗУ від 21.06.2018 р. № 2473-VIII.

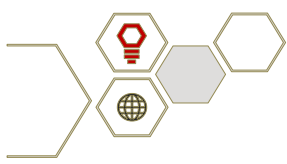
У 2019 р. в Україні відбулися суттєві зміни у сфері валютного регулювання, які позначилися на формуванні нової системи правового забезпечення валютних відносин. Відповідно до цього закону було анульовано

низку нормативно-правових актів, уточнено та розширено перелік принципів, що гарантують права учасників валютних операцій, а також визначено інструменти, спрямовані на підвищення результативності валютного регулювання [8, с. 243-244]. Запроваджена модель передбачала відхід від репресивного підходу до регулювання та суттєву лібералізацію валютних операцій і руху капіталу [9, с. 530]. Ключовим елементом стало вилучення з національного законодавства поняття «валютний контроль», що традиційно асоціювався з обмежувальними та каральними заходами щодо суб'єктів валютних правовідносин. Натомість було інституціоналізовано концепцію «валютного нагляду», що орієнтується не на жорстке стримування валютних операцій, а на моніторинг та превентивне регулювання із застосуванням гнучких інструментів правового впливу. Такий підхід відповідає стратегічному курсу України на європейську інтеграцію та поступове наближення до міжнародних стандартів валютного регулювання, що базуються на принципах відкритості, прозорості та економічної доцільності [10, с. 74].

Реформа валютного законодавства 2019 р., закріплена, зокрема, у ЗУ від 21.06.2018 р. № 2473-VIII, відобразила загальні тенденції інтеграції України до світової фінансово-економічної системи. Її практичне значення полягає у розширенні свободи зовнішньоекономічної діяльності, спрощенні доступу резидентів до міжнародних фінансових ресурсів, поступовій лібералізації руху капіталу та створенні умов для більш ефективної участі національних суб'єктів у міжнародному економічному обігу [11, с. 78].

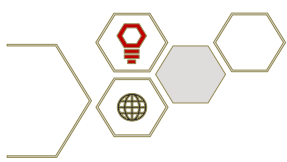
Прийняття ЗУ від 21.06.2018 р. № 2473-VIII започаткувало нову модель валютного регулювання, орієнтовану на ліберальні принципи. Основними засадами цієї моделі стали: свобода здійснення валютних операцій (за винятком прямо заборонених законодавством), можливість проведення операцій з усіма видами валютних цінностей, спрощення механізмів ліцензування шляхом зведення їх до мінімальної кількості (банківської та

валютної), впровадження інституту валютного нагляду та введення заходів захисту для запобігання кризовим явищам, що реалізуються через компетенцію Ради НБУ та систему звітування [12]. НБУ, реалізуючи новий курс, розпочав поступове скасування валютних обмежень, зокрема в частині операцій, пов'язаних із рухом капіталу, запровадив режим плаваючого обмінного курсу та здійснював валютні інтервенції з метою мінімізації надмірних коливань. Впровадження цих заходів стало можливим завдяки відносно сприятливим зовнішнім та внутрішнім чинникам, серед яких політична стабільність, низькі темпи інфляції та зростання ВВП [13, с. 345-346].

Разом із тим, воєнна агресія рф проти України спричинила значні ризики для національної економіки, що зумовило зміну ліберальної політики на систему жорстких валютних обмежень [14]. У межах воєнного стану НБУ, спираючись на чинне законодавство, зафіксував курс національної валюти та запровадив низку регуляторних інструментів, спрямованих на стабілізацію фінансової системи. Зазначені заходи включали обмеження валютних операцій для суб'єктів господарювання, посилення вимог до діяльності небанківських установ та боротьбу зі спекулятивними практиками на валютному ринку. Застосовані механізми дозволили частково стабілізувати ситуацію, що створило підґрунтя для подальшого пом'якшення обмежень [15: 16].

Наприкінці червня 2023 р. НБУ схвалив Стратегію з поступового зняття валютних обмежень, переходу до більш гнучкого валютного курсоутворення та відновлення інфляційного таргетування. Вже з жовтня 2023 р. запроваджено режим керованої гнучкості обмінного курсу, коли офіційний курс визначається на основі показників міжбанківського ринку, а не шляхом адміністративного регулювання. Передбачається, що ці зміни сприятимуть адаптації національної економіки до нових умов і забезпечать повернення до політики інфляційного таргетування, яка передбачає встановлення публічних

кількісних цілей щодо рівня інфляції та зобов'язання центрального банку досягати їх у середньостроковій перспективі. Тому, сучасна модель валютного регулювання в Україні демонструє еволюційний характер, поєднуючи лібералізаційні тенденції з вимушеними жорсткими заходами у відповідь на зовнішні виклики [17].

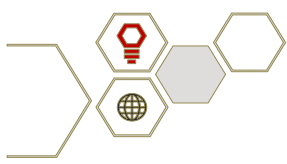
Враховуючи складність та динаміку розвитку валютного законодавства, доцільно відобразити ключові етапи еволюції валютного регулювання у вигляді таблиці 1. Це дозволяє наочно продемонструвати зміни моделей регулювання, основні законодавчі акти та особливості підходів на різних періодах, а також порівняти їх із міжнародними стандартами та практикою ЄС і країн Східної Європи.

Таблиця 1

Етапи еволюції валютного регулювання

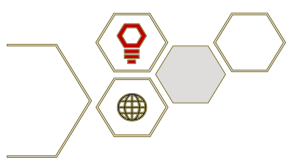
Період	Основні зміни	Законодавча база	Особливості
До 2014 р.	Репресивна модель валютного контролю	ЗУ № 959-ХІІ, ЗУ № 93/96-ВР	Жорсткі обмеження, адміністративний контроль
2014–2018 рр.	Поступова лібералізація	Постанови НБУ, Укази Президента	Часткове скасування обмежень, гнучкі механізми
2019 р.	Впровадження нової моделі валютного регулювання	ЗУ № 2473-VIII	Валютний нагляд, баланс державного контролю та ринкових свобод
2022–2023 рр.	Воєнні обмеження	Укази Президента, постанови НБУ	Фіксація курсу, жорсткі регуляторні заходи
2023 р.	Поступове зняття обмежень	Стратегія НБУ	Керована гнучкість курсу, відновлення інфляційного таргетування

На міжнародному рівні валютне регулювання здійснюється на основі багатосторонніх угод і договорів, які формують правову основу для співробітництва держав у фінансовій сфері. Метою таких актів є досягнення рівноваги платіжних балансів, стабілізація валют, підвищення ефективності економічних систем і сприяння їх структурній модернізації, активізація зовнішньоекономічних зв'язків, а також протидія інфляційним процесам [18, с. 5-10]. До найважливіших міжнародних нормативно-правових актів у досліджуваній сфері слід віднести: Угоду про створення Міжнародного

валютного фонду та Статті Угоди МВФ від 1944 р., які заклали основу сучасної системи валютного співробітництва; Договір про заснування Європейського економічного співтовариства, що передбачав поступову конвертованість валют держав-учасниць стосовно долара США; а також Угоду про заходи щодо покращення розрахунків між господарськими організаціями держав-учасниць СНД від 1992 р., спрямовану на регулювання валютних відносин у межах пострадянського простору.

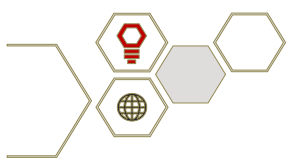
У Польщі, Чехії, Німеччині та Франції валютне регулювання здійснюється на основі законодавчих та нормативних актів, які поєднують свободу обігу валюти з превентивним наглядом, забезпечуючи стабільність фінансової системи та правову визначеність валютних операцій. У Польщі основу складають Закон про Національний банк Польщі (*Ustawa o Narodowym Banku Polskim*, 1997 р.) [20] та Закон про валютні операції (*Ustawa o obrocie dewizowym*, 1994 р.) [21], що визначають повноваження NBP щодо контролю валютних потоків, регулюють операції резидентів і нерезидентів та передбачають обов'язкову звітність за значні трансакції. У Чехії валютне регулювання здійснює Чеський національний банк відповідно до Закону про ČNB (*Act No. 6/1993 Coll.*) [22] та Закону про валютні операції (*Act No. 219/1995 Coll.*), встановлюючи механізми валютного нагляду, моніторинг фінансових ризиків та запобігання порушенням законодавства. У Німеччині основними нормативними актами є *Gesetz über die Deutsche Bundesbank* (1957 р.) та *Deutsche Außenwirtschaftsgesetz (AWG)*, 1990 р.), що визначають повноваження Bundesbank щодо валютної політики, обмеження валютних ризиків та здійснення валютних інтервенцій, при цьому банки зобов'язані дотримуватися правил прозорості та звітності за операціями з іноземною валютою. У Франції валютне регулювання здійснюється на підставі *Code monétaire et financier* та положень *Banque de France*, що регламентують проведення валютних операцій, контроль відкритих валютних позицій банків, обов'язкову звітність і моніторинг фінансових ризиків, забезпечуючи правову

визначеність та гнучкість для учасників ринку при трансакціях із закордонними контрагентами [23].

Загальна практика країн показує, що законодавчо встановлені повноваження центральних банків щодо валютного нагляду та контролю, прозорість і звітність валютних операцій, а також поєднання ринкової свободи та превентивного контролю дозволяють балансувати між інтересами держави та економічних суб'єктів [24, с.2]. Інтеграція таких правових підходів в українське законодавство сприятиме встановленню чітких правових рамок валютних правовідносин, забезпеченню балансу між контролем НБУ та свободою ринку та наближенню валютного регулювання до європейських і міжнародних стандартів, що підвищить правову визначеність і стабільність фінансової системи.

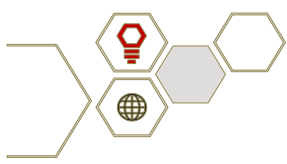
Зазначені зміни свідчать про чіткий курс України на гармонізацію внутрішнього валютного законодавства з європейськими та міжнародними нормами. Незважаючи на проголошений євроінтеграційний курс, чинна система валютного регулювання не в повній мірі відповідає принципам прозорості, конкурентності та відкритості, закріпленим у міжнародних фінансових актах. Перспективним напрямом вирішення цієї проблеми є імплементація стандартів ЄС та МВФ у національне правове поле, що дозволить підвищити ефективність валютної політики та зміцнити фінансову систему України. Пріоритет у новій системі віддається менш дискримінаційним інструментам валютного регулювання, які сприяють інтеграції держави у світовий фінансово-економічний простір, водночас забезпечуючи фінансову стабільність та захист національних економічних інтересів. Таким чином, сучасна модель валютного регулювання в Україні поєднує правові механізми контролю з тенденціями глобалізації та економічної відкритості, що формує підґрунтя для подальшого розвитку валютного ринку на засадах конкурентності, прозорості та правової визначеності [19, с. 267-270].

Проте, проаналізувавши нормативну базу слід виділити проблемні аспекти досліджуваного питання. Так, проблемою виступає нестабільність валютного регулювання, що обумовлена впливом зовнішньополітичних та внутрішньоекономічних факторів. Лібералізаційні процеси, започатковані ЗУ від 21.06.2018 р. № 2473-VIII, значною мірою наблизили національне законодавство до європейських стандартів, однак військова агресія РФ спричинила вимушене повернення до жорстких валютних обмежень. Указане засвідчує відсутність достатньо гнучкої та стійкої моделі валютного регулювання. Вирішення цієї проблеми можливе через впровадження змішаної моделі, яка поєднує інструменти валютного нагляду з превентивними механізмами кризового реагування.

Окрему складність становить визначення ролі НБУ, який є центральним суб'єктом у сфері валютних правовідносин. Його повноваження охоплюють як монетарну політику, так і регуляторні функції щодо валютних операцій. Водночас, у науковій літературі дискутується питання оптимального співвідношення між його контролюючими повноваженнями та забезпеченням ринкової свободи. Розв'язання цього завдання вимагає вдосконалення законодавчого балансу між імперативним державним впливом і ринковими механізмами саморегуляції.

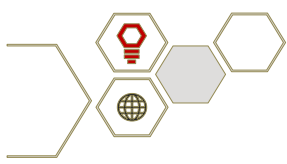
Висновки. Узагальнюючи викладене, слід підкреслити, що валютні правовідносини є складною правовою категорією, яка поєднує публічно-правові та приватноправові елементи й охоплює широке коло економічних зв'язків, пов'язаних з обігом грошових коштів та валютних цінностей. Вони мають ключове значення для фінансової стабільності держави, реалізації монетарної політики та забезпечення належного функціонування національної економіки. Попри суттєві кроки у напрямі лібералізації валютного регулювання та його адаптації до міжнародних стандартів, чинна система залишається вразливою до зовнішньополітичних та внутрішніх викликів, що проявляється у періодичній зміні правових режимів – від ліберальних до

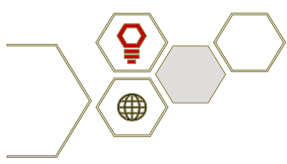
обмежувальних. Відповідно вимагає подальшого вдосконалення законодавчої бази, зокрема закріплення уніфікованого визначення поняття «валютні правовідносини», а також розроблення гнучких механізмів правового регулювання, здатних забезпечити баланс між потребами державної безпеки та вимогами ринкової економіки в умовах інтеграції України у світовий фінансовий простір.

Список використаних джерел

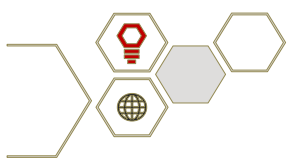
1. Мякота К.А. Валютні правовідносини: дослідження поняття. *Держава та регіони*. Серія: Право, 2020 р. № 1 (67) том 1. С. 133-137
2. Прокопенко Д.В. Правовий режим регулювання валютних відносин. Травневі правові читання: Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів та викладачів закладів вищої освіти – Черкаси: ЧПБ імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2020. URL: <https://nuczu.edu.ua/images/topmenu/science/konferentsii/2020/1/6.pdf#page=299> (дата звернення: 19.08.2025).
3. Кочура С.В. Теоретико-методологічні основи державного регулювання валютних правовідносин. Традиції та нові наукові стратегії у Центральній та Східній Європі : Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23–24 червня 2023 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. 2-е вид., випр. і доп. Запоріжжя : АА Тандем, 2023. С. 52-55
4. Романович Ю.С. Валютні правовідносини. цивільно-правовий аспект. *Прикарпатський юридичний вісник*, 2022. Випуск 5 (46). С. 48-51
5. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>(дата звернення: 19.08.2025).

6. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 року № 2473-VIII / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 30. ст. 239. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (дата звернення: 19.09.2025).
7. Фінанси, банківська справа та страхування: актуальні питання розвитку, досягнення та інновації: матеріали I Всеукраїнської інтернет-конференції здобувачів вищої освіти та молодих вчених, 12 травня 2022 р. Луцьк: ІВВ ЛНТУ, 2022. 214 с.
8. Гетьман С.В. Сучасні проблеми регулювання валютного ринку України. The 13th International scientific and practical conference "Implementation of modern technologies in science" (December 20 - 23, 2022) Varna, Bulgaria. *International Science Group*, 2022. С. 242-245
9. Товкун Л.В., Зозуля А.С. Правовий аналіз принципів валютного регулювання в умовах валютної лібералізації в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2021. № 11. С. 529-532
10. Паску В.В. Сучасні проблеми регулювання валютного ринку України. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку бізнесу, фінансово-кредитних та облікових систем: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (Україна, м. Харків, 19 травня 2023 року). Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. С. 73-76
11. Ченуша О.С., Дикий В.С. Регулювання валютного ринку в Україні під час воєнного стану. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи: зб. тез доп. IV Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 20 квіт. 2023 р. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2023. С. 78-79
12. Холодна Ю.Є. Валютне регулювання в Україні: сучасні тенденції та перспективи. *Економіка та суспільство*, 2024. Вип. № 68. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4978/4924> (дата звернення: 20.08.2025).

13. Старинський М.В., Татарінова К.В. Роль національного банку України в формуванні валютної політики: правовий аспект. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*, 2025. Вип. № 04, ч. 2. С. 344-350
14. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова Правління НБУ від 24 лютого 2022 р. № 18. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text> (дата звернення: 20.08.2025).
15. Заволока Ю., Кузьменко О., Кузьменко В. Робота банківської системи та валютного ринку в умовах війни. *Економіка та суспільство*, 2023. № 50. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2346> (дата звернення: 20.08.2025)
16. Марусяк Н., Марич М. Особливості функціонування валютного ринку України у сучасних умовах. *Економіка та суспільство*, 2023. № (57). URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3213/3136> (дата звернення: 20.08.2025).
17. Про особливості регулювання та нагляду за здійсненням діяльності з торгівлі валютними цінностями в готівковій формі в період дії воєнного стану: Постанова НБУ від 29.07.2022 року № 165. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#n831> (дата звернення: 20.08.2025)
18. Манжура О.В., Краус К.М., Краус Н.М. Інструменти та механізми регулювання валютного ринку в умовах інституційних змін у національній економіці. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*, 2022. № 10. С. 4–18
19. Кочура С. В. Нормативно-правові засади регулювання валютних правовідносин. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*, 2023. Вип. № 36. С. 266-271

20. Ustawa o Rzeczniku Praw Obywatelskich: Komentarz / ed. by Poland. Ustawa o Rzeczniku Praw Obywatelskich z dnia 15 lipca 1987 r. Warszawa : Wydawn. C.H. Beck, 2010. 295 p.
21. Ustawa z dnia 30 lipca 2004 r. o międzynarodowym obrocie odpadami : Ustawa of 30.07.2004 no. Dziennik Ustaw 2004 nr 191 poz. 1956 : as of 12 July 2007.
URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20041911956> (дата звернення: 20.08.2025).
22. Act No. 6/1993 Coll., on the Czech National Bank. URL: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/en/legislation/.galleries/acts/act_on_cnb.pdf (дата звернення: 20.08.2025)
23. Code monétaire et financier. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006072026/ (дата звернення: 20.08.2025).
24. Moldagaliyeva A. International legal practice of regulation and liberalization of Currency relations. Yessenov Science Journal. 2023. Vol. 1, no. 44. URL: <https://doi.org/10.56525/nzwf3595> (дата звернення: 20.08.2025).